

## **СФЕРИ ОСОБИСТОСТІ ЯК КАТЕГОРІАЛЬНІ КОНЦЕПТИ В ПРАЦЯХ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ДОСЛІДНИКІВ**

**Відомості про автора:** *Проніна Вікторія Олександрівна* – аспірант кафедри психології Донецького національного університету імені Василя Стуса.

*Стаття розкриває розмаїття наукових категорійних концептів, які використовуються сучасними українськими дослідниками для опису змісту та структури сфер особистості. Обґрунтовується методологічна основа розуміння та вживання категорійних концептів в теоретичних та емпіричних наукових дослідженнях. Увага приділяється саме тим сферам особистості, що об'єднують такі феномени як потреби, мотиви, цінності та смисли, у зв'язку із значно більшою варіативністю категорійних концептів серед інших сфер особистості. Зазначені деякі дослідження та погляди авторів, в рамках яких використовуються категорійні концепти. Робляться висновки щодо вибору та застосування категорійних концептів для організації та проведення науково-дослідної роботи.*

**Ключові слова:** *особистість; сфера особистості; категорія; концепт; потреба; мотив; цінності; смисли.*

**Постановка проблеми.** Необхідність вивчення категоріального та поняттєвого розмаїття психології для подальшого випрацювання загальної психологічної теорії та визначення теоретичних основ для реалізації емпіричних досліджень феноменів потреб, мотивів, цінностей та смислів зумовлює актуальність опрацювання цієї проблеми. У колі нашого аналізу опиняються ті сфери особистості, які об'єднують у собі феномени потреб, мотивів, цінностей та смислів як такі феномени, що відносяться дослідниками до однієї або до різних особистісних сфер.

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.** Вивчаючи поняттєве розмаїття психології, Г.О. Балл стверджував, що категорії будь-якої науково-гуманітарної сфери – це провідні концепти наукового мислення в кожній окремій галузі [1, с. 11].

Вслід за О. Б. Івасютою ми розглядаємо концепт як «комплексне, багатомірне соціопсихологічне та культурно-значуще утворення, що співвідноситься з колективною та індивідуальною свідомістю» [6, с. 26].

Певні аспекти вивчення проблем опису змісту та структури сфер особистості розкриваються в працях багатьох сучасних українських вчених: Г.О. Балл [1], С.Д. Максименко [11], М.Й. Боришевський [22], Є.Л. Скворчевська [29], В. Л. Злишков [3], О. В. Завгородня [3], О. Ф. Іванова [5], Н. М. Мишко [12] та інші.

Отже, категоріальні концепти в науково-гуманітарній сфері є тими значущими ланками наукового знання, які використовуються для побудування наукової картини світу.

**Метою дослідження** є: розглянути різноманітність виділення деяких сфер особистості як категоріальних концептів, які стають підґрунтям сучасних теоретичних та емпіричних досліджень українських науковців.

#### **Виклад основного матеріалу.**

Протягом аналізу досліджень сучасних українських науковців окрім виокремлення категорійних концептів деяких сфер особистості, котрі об'єднують у собі всі або кілька з феноменів потреб, мотивів, цінностей та смислів, зазначимо наукову проблематику, якою займався науковець та ключові позиції, що пов'язуються з використанням категорійним концептом особистісної сфери.

В своїх працях С. Д. Максименко, описував *потребово-мотиваційну сферу* як один з елементів теорії діяльності [9, с.15]. Використовуючи концепт *мотиваційної сфери*, автор розкриває етапи розвитку особистості [11, с. 49]. Розглядаючи нужду як парадигму, що зможе вмістити в собі всі інші парадигми, дослідник вказує на *мотиваційно-потребову сферу* як окрему частину особистості серед інших частин [10, с.17]. Аналізуючи механізм смислового зв'язування, С. Д. Максименко розуміє його як те, що утворюється, «коли встановлюється внутрішній зв'язок із *ціннісною сферою* особистості», проте для дії механізму смислового зв'язування мають бути наступні умови: розвинена увага, володіння широкою часовою перспективою та наявність ієрархічної *смислової сфери* [18, с.14].

Порушуючи проблему важкодоступності вивчення особистісних феноменів М.Й. Боришевський у співпраці з О.В. Шевченко та Н.Д. Володарською серед інших виокремлює *сферу мотивації* [22, с.11], зрештою наголошуючи на визначальній ролі цінностей у *мотиваційній сфері* [22, с. 40] та значній ролі останньої у розвитку особистості. Автори вказують на сформованість *мотиваційної сфери* як критерії сформованості духовних, моральних, а потім і гуманістичних цінностей, що врешті стають основою виховання духовності.

Розробляючи власний підхід до *мотиваційної сфери*, автори звертаються в тому числі до концепту *мотиваційної сфери* як невід'ємної складової особистості Г. С. Костюка та поглядів Е. О. Помиткіна на ключові потреби *ціннісної сфери*, *смислової сфери* та інших сфер особистості [22].

*Мотиваційну сферу* особистості М. Й. Боришевський, О. В. Шевченко та Н.Д. Володарська бачать як стійку ієрархізовану систему мотивів, яка має свій зміст, соціально детермінована та складається з сукупності розвиваючихся спонук: потреб та мотивів, що можна вивчати лише у їх взаємозв'язку, спираючись на поняття «мотиваційний профіль особистості». *Мотиваційна сфера* разом з ціннісними орієнтирами є компонентами поняття «ставлення» [22, с. 41].

За результатами емпіричного дослідження авторами зазначається, що «особи з різним рівнем духовного розвитку суттєво відрізняються за структурою *мотиваційної сфери* особистості, що підтверджує вагому роль

*потребово-мотиваційної сфери* у духовному розвитку особистості» [22, с. 59]. Продовжуючи аналіз отриманих даних дослідники розкривають зміст ціннісних орієнтацій *ціннісної сфери* та *ціннісно-сміслової сфери* в контексті духовного розвитку старшокласників та кризи ідентичності [22, с. 60]. Зазначається, як досвід та ціннісні орієнтації відображають стан *мотиваційно-потребової сфери*, що *мотиваційна сфера* та *ціннісно-орієнтаційна сфера* дістають свій активний розвиток у ранньому юнацькому віці. Окрім того, дослідники розглядають саморегуляцію *емоційно-ціннісної сфери* та *смілової сфери* як прояв позитивної функції духовної потреби [22, с. 19], вважають вкрай важливим вивчення *ціннісно-мотиваційної сфери* особистості [22, с. 173].

*Мотиваційно-ціннісна сфера* розглядається Н. Є. Завацькою як інтраперсональна складова, яка є частиною інтегрального утворення – адаптаційного потенціалу особистості. За думкою дослідниці вивчення впливу *мотиваційно-ціннісної сфери* на психологічні властивості та стани, що визначають адаптаційний потенціал людини є актуальною проблемою [18, с. 237], а «розуміння структури і ієрархії *ціннісно-мотиваційної сфери* особистості як сфери її внутрішніх конфліктів визначає розуміння вищих регуляторно-поведінкових адаптивних механізмів життєдіяльності людини». Автор відносить поняття «ціннісні орієнтації» до *мотиваційно-потребової сфери*, яка пов'язана з регулюванням соціальної поведінки, а особистісні цінності відносить до *смілової сфери* особистості [18, с. 238]. Дослідниця стверджує, що стійкість ієрархії *мотиваційної сфери* забезпечується лише завдяки мотивам, які пов'язані з новоутвореннями як результатами соціального розвитку людини [18, с. 239]. У співпраці з В.Ю. Завацьким дослідниками отримано емпіричні результати щодо рівня напруженості ціннісної сфери та рівня розбіжності між «цінністю» та «доступністю» в *мотиваційно-ціннісній сфері* сучасної молоді з посттравматичним стресовим розладом [19, с. 193].

За думкою Г. К. Радчука не достань враховуються зміни у *потребово-мотиваційній сфері* особистості під час підготовки майбутніх фахівців [18, с. 319]. Продовжуючи доробки Г.О. Балла, І.Д. Беха, О.Ф. Бондаренко, Ж.П. Вірни, З.С. Карпенко, С.Д. Максименко, М.В. Савчина, Н.А. Побірченко, Н.І. Пов'якель, В.В. Рибалки, В.О. Татина, Т.М. Титаренко, Н.Ф. Шевченко, Н.В. Чепелевої, Т.С. Яценко, дослідник розкриває *ціннісно-сміслову сферу* як ієрархічну динамічну структуру, органічну частину професійного становлення і самоактуалізації особистості, міру якісного вираження суб'єктної позиції людини зокрема та підкреслює неможливість розглядання *ціннісно-смілової сфери* особистості у відриві від суспільного та особистісного розвитку, а також необхідність вивчення *аксіосфери* через індивідуальний процес розвитку *ціннісно-смілової сфери* – аксіогенез [18, с. 320]. У процесі освіти психологічний зміст змін *ціннісно-смілової сфери* виявляється через смислове переживання. Розуміючи аксіогенез через набуття ціннісного особистісного досвіду Г.К. Радчук викриває можливість поетапно заглиблюватися у смислові пласти аксіосфери студента і реконструювати гілки аксіогенезу [18, с.326]. В той же

час емпіричне дослідження автора показало, що ціннісно-сміслові становлення студентської молоді мало пов'язане з особистісним досвідом, що набувається в учіннево-професійній діяльності, у зв'язку з чим дослідник говорить про партикуляризацію *ціннісно-сміслові сфери* майбутніх фахівців [18, с. 332]. Автор наголошує на обов'язковому врахуванні складної архітектоніки *ціннісно-сміслові сфери* особистості, яка вказує на неповторність особистісного становлення та цілісний характер самовизначення людини в культурі та житті. Концепт *аксіосфери* використовується Г. К. Радчуком для опису культурних професійно-втілених форм, які представляє викладач як суб'єкт освітнього смислопокладання [18, с. 337].

Проблему становлення *мотиваційно-сміслові сфери* особистості вивчає Є. Л. Скворчевська. Одним із компонентів та основою *мотиваційно-сміслові сфери* є *ціннісно-смілова сфера*, яка в свою чергу складається з цінностей та сенсів особистості. Ціннісні орієнтації за Є.Л. Скворчевською сприяють формуванню особистісних сенсів та пов'язуються з *ціннісно-сміловою сферою* особистості. Грунтуючись на працях Ю.В. Пелеха, який вивчав особливості *ціннісно-смілові сфери* особистості, дослідниця зазначає, що *ціннісна-смілова сфера* є більш вивченою, ніж *мотиваційно-смілова сфера* в цілому [29; 27]. Відсутніми є за Є. Л. Скворчевською «єдині методики, які досліджують *мотиваційно-смілову сферу*». Існують або методики, які досліджують *мотиваційну сферу*, або *ціннісно-смілову сферу* особистості. Дослідниця пропонує об'єднати у блоки методичний інструментарій для дослідження *мотиваційно-смілові сфери* особистості: мотиваційно-ціннісні, когнітивні, афективно-вольові та типологічні конструкти особистості [26]. За результатами емпіричного дослідження Є.Л. Скворчевською були простежені кількісні та якісні зміни у структурі *мотиваційно-смілові сфери* [29], виявлений зміст мотиваційного компонента *мотиваційно-смілові сфери* особистості [28].

Становлення особистісної ефективності школярів вивчали Н.І. Мусяка у співпраці з І. В. Яворською-Ветровою. Посилаючись на концепцію М. В. Савчина відповідальність розглядається Н.І. Мусякою як соціально-психологічна настанова особистості, частиною якої в тому числі є *емоційно-мотиваційна сфера* особистості. За результатами емпіричного дослідження Н.І. Мусяка описує становлення *потребові сфери*, а І.В. Яворська-Ветрова розкриває особливості *емоційно-ціннісної сфери* школярів. [30]

Продовжуючи роздуми Г. О. Балла щодо проблематики нормативного регулювання людської діяльності О. В. Губенко аналізує трансформації ціннісної сфери нігіліста. До нігілізму приходять ідеалісти-максималісти. Пріоритети їх *нормативно-ціннісної сфери* спочатку концентруються навколо ідеальних цінностей, а потім зсуваються в бік матеріальних і чуттєвих. За думкою дослідника кардинальне інверсне переструктування *ціннісної сфери* відбувається на етапі розвитку нігілістичної свідомості «катастрофічний злам», коли розчарований ідеаліст стає нігілістом і циніком. Бунтарство О.В. Губенко пов'язується з нігілізмом, так як «ці явища є проявами неадекватної нормативно-перетворюючої стратегії у

*ціннісно-нормативній сфері*. Дослідник розкриває поняття духовної реверсивності як маятникове хитання *ціннісної сфери* від крайності сповідування вищих цінностей до крайності захоплення нижчими та робить висновок щодо запобігання деформації *ціннісної сфери* особистості через вплив норм та законів суспільства – вони мають бути прозорими та справедливими [3].

Особливості, структуру та оцінювання рівнів розвитку *ціннісно-сміслової сфери* особистості студента технічного університету вивчає О.В. Москаленко. За результатами емпіричного дослідження автором було виокремлено наступні компоненти *ціннісно-сміслової сфери*: спрямованість, ціннісні орієнтації, смисложиттєві орієнтації, самоактуалізація, експліковано рівні її розвитку: низький, середній, високий та обґрунтовані компоненти *ціннісно-сміслової сфери*: когнітивний компонент, який складається з смисложиттєвих уявлень, ідеалів та переконань, емотивний компонент – з емоційно-оціночних ставлень, конативний компонент – з системи вчинків та дій, міжособистісної взаємодії, спрямованості діяльності та поведінки. Дослідниця зазначає, що ускладнення соціальної адаптації студентів у вищому навчальному закладі спричиняє деформацію *ціннісно-сміслової сфери*, а руйнування системи цінностей, їх переоцінка та недорозвиненість *ціннісно-сміслової сфери* детермінують стан ноогенного неврозу. Автор розглядає окремо *ціннісну сферу* та *сміслову сферу* особистості, останню розуміючи як ієрархічно побудоване багаторівневе психічне утворення, яке має певні властивості і здатне певною мірою розвиватися. О.В. Москаленко констатує комплементарність *ціннісної сфери* та *смілової сфери* по відношенню одна до одної та відмічає взаємозалежність *ціннісно-смілової сфери* з духовністю особистості [14].

Обов'язкові зміни в *ціннісно-смісловій сфері* та *потребово-мотиваційній сфері* передбачаються С.Б. Кузіковою при розробці технології пошуку «свого шляху» особистості в нових умовах життя [19].

Вивченням *потребісної сфери* особистості займається Л. З. Сердюк. Дослідниця вказує на значну роль *потребісної сфери* при генезі мотивів самотворення, але у той же час зазначає й інші джерела мотивів такого роду, серед яких виокремлюються ціннісно-сміслові утворення, процеси та інші особистісні структури. В рамках емпіричного дослідження Л.З. Сердюк спрямовувалась на визначення особливостей *ціннісної сфери* особистості, розглядаючи її як основу самодетермінованої поведінки. При цьому система ціннісних орієнтацій особистості діє в якості вищого регулятивного утворення з двох сторін: з одного боку, визначає форму і умови реалізації спонукань, а з іншого – сама стає джерелом цілей особистості [24].

Вибірковість пізнання світу М. В. Савчин розгортає з боку використання ціннісних переваг та характеристики *ціннісно-смілової сфери* особистості [18]. Цінності дослідник вважає змістово-функціональними складовими спонукальної сфери особистості, а інтеграцію об'єктивних цінностей та потреб і цілей – конкретними складовими *смілової сфери* [18].

Показники зв'язаності та ієрархічності *смислової сфери* і дисоційованість смислових зв'язків вивчає К.В. Седих в дослідженні типів взаємодії студентів в освітньому середовищі [17].

Психологічну ситуацію як відображення реальної життєвої ситуації в *смисловій сфері* людини вивчає Н.В. Чепелева [17].

Вплив кризи ідентичності на *ціннісно-смислову сферу* особистості вивчає Т. М. Яблонська. За думкою дослідниці в результаті цього впливу криза ідентичності завжди вимагає перебудови *ціннісно-смислової сфери* [19].

У взаємозв'язку з *ціннісно-смисловою сферою* особистості В.Л. Злишков вивчає автентичність, що характеризується природністю вираження себе [18].

Шляхи становлення цілісного позитивного образу майбутньої професії вивчає А.Ш. Апішева. Дослідниця зазначає, що викладачі мають сприяти його становленню, впливаючи на *мотиваційну сферу* студентів. Окрім того дослідниця розкриває проблему суб'єктивної готовності до переживання екзистенціальних криз, що пов'язуються з *ціннісно-смисловою сферою* особистості та моделюються методами, запропонованими О.А. Бреусенко-Кузнецовим [3].

З метою формування навичок довільного керування *мотиваційно-смисловою сферою* через розвиток самопізнання І. М. Щербакова розглядає процес смислотворення, який може розв'язувати кризисні духовні протиріччя [18].

Шляхи допомоги в подоланні кризи ідентичності вимушених мігрантів вивчає О. Є. Блинова, яка вказує, що відновити позитивну ідентичність, її цілісність та інтегрованість, можливо через корекцію *мотиваційно-потребової сфери* [19].

Дисгармонійні варіанти психічного онтогенезу вивчає Н. А. Бастун, а саме коли нормальний розвиток пізнавальної сфери поєднується з певною стагнацією розвитку *мотиваційно-потребової сфери*. Дослідник зазначає, що особистості з благополучних соціальних страт населення саме на ґрунті такого відставання у розвитку *мотиваційно-потребової сфери* можуть опинитися серед соціально занедбаних слів [17]. Методами нейровізуалізації Н. А. Бастун виявив статистично достовірне зменшення об'єму сірої речовини гіпокампа у осіб, які пережили психотравмуючу ситуацію, що функціонально корелює із типовими поведінковим особливостям при посттравматичному стресовому розладі, які полягають у тому числі в збідненні та віталізації *мотиваційно-потребової сфери* [3].

*Мотиваційно-ціннісна сфера* розглядається Н. М. Мишко як важливий компонент готовності до виконання професійної діяльності [13]. За думкою дослідниці розвиток *мотиваційно-ціннісної сфери* особистості обумовлює розвиток професійно важливих якостей і здібностей майбутнього професіонала, які визначають успішність праці та її продуктивність. За результатами дослідження Н. М. Мишко створено та емпірично верифіковано структурну модель *мотиваційно-ціннісної сфери* майбутнього психолога у процесі здобуття другої вищої освіти, яка складається з потребо-мотиваційного (базові потреби, зовнішні та внутрішні мотиви діяльності),

ціннісно-сміслового (смісложиттєві орієнтації та цінності) компонентів та компоненту психологічної готовності до професійної діяльності (самооцінка своїх умінь, свого емоційного ставлення та професійних уподобань) [12]. На основі поглядів Є. І. Головахи, Є. П. Колесникова, Л. В. Сохань, Т. М. Титаренко, В. Е. Чудновського щодо *мотиваційно-ціннісної сфери* як основи уміння людини створювати перспективу власного майбутнього, планувати його, реалізовувати власні уявлення про нього, прагнути самовдосконалення Н. М. Мишко пропонує застосовувати соціально-психологічний тренінг, який дозволяє вдосконалити структурні компоненти *мотиваційно-ціннісної сфери* [12].

Одну з функцій підструктури ставлення до себе Н. В. Слободяник називає конструктивною або функцією розвитку, яка через забезпечення породження нового смислу призводить до розвитку *когнітивно-сміслової сфери* суб'єкта [4].

Внесок яскравої особистості майстра (вчителя) в розвиток оточуючих її особистостей досліджує Н.В. Пророк. Своєю активністю така особистість вільно чи невільно спричиняє смислові перетворення, зміни в інтелектуальній та *афективно-потребній сфері* особистості, на яку вплинула діяльність майстра [3].

Розглядаючи особистість як інтегративну якість особи Г.О. Балл виокремлює в ній компоненти - парціальні якості, наприклад, здатність до оволодіння діяльністю, які описуються як система властивостей, дотичних зокрема до *ціннісно-мотиваційної сфери* [2].

Вплив суспільних трансформацій на особливості репродуктивних установок, репродуктивної поведінки, ставлення до батьківства вивчають О.С. Кочарян та Ю.В. Свиначенко. Дослідники підкреслюють, що «в умовах соціально-економічної кризи відбуваються зміни у *ціннісно-мотиваційній сфері* молодого покоління», які зрештою зумовлюють соціально-психологічні умови формування батьківства [8].

Як важливу характеристику особистості О.Ф. Іванова у співпраці з Ю.В. Свиначенко розглядають *ціннісно-мотиваційну сферу*. Цінності розглядаються дослідницями як індикатори для відстеження індивідуальних та соціальних змін. За думкою О. Ф. Іванової та Ю. В. Свиначенко мотивація має гендерні особливості, з чого постає необхідність вивчення *ціннісно-мотиваційної сфери* жінок. В своєму емпіричному дослідженні автори вивчають окремо цінності та *мотиваційну сферу* жінок [5].

Стан надмірної змобілізованості у його впливі на *мотиваційну сферу* розкриває Т. М. Титаренко. За думкою дослідниці цей стан призводить до гальмування бажань, спрощення потреб, звуження інтересів, позбавляє наміри дієвості, а хотіння – інтенсивності [17]. В умовах довготривалого стресу за Т. М. Титаренко серед інших найбільше страждає саме *ціннісно-мотиваційна сфера*, у зв'язку з чим мають розроблятися індикатори не лише психологічного здоров'я, але і постраждалих особистісних структур [19].

В *мотиваційній сфері* О.В. Завгородня, вивчаючи феномен деєгоцентрації, виявляє його високий рівень [18]. Дослідниця розкриває

значну роль художніх інтенцій в *потребово-смісловій сфері* обдарованої людини [23].

*Мотиваційно-сміслову сферу* особистості майбутніх фахівців соціономічних професій вивчає Л.А. Онуфрієва. Розгортаючи цю проблему дослідниця висвітлює важливість взаємозв'язку *мотиваційної сфери* з цілеспрямованими вольовими актами. Серед подальших перспектив вивчення *мотиваційно-сміслові сфери* майбутніх фахівців автор зазначає мотиваційні чинники професійної реалізації фахівця: потреби, мотиви, цілі, прагнення, що «визначають життєві програми та позиції професіоналів» [15].

*Потребово-мотиваційну сферу* розглядала О. І. Пенькова в контексті вивчення духовних цінностей школярів. За думкою дослідниці стан цієї сфери, емоційних почуттів, принципів поведінки визначається взаємозв'язком духовних цінностей з науково-пізнавальними, культурно-естетичними та інформаційними трансформаціями у суспільстві [20]. Автор розглядає і власне *мотиваційну сферу*, а саме набуття нею стійкої ієрархії у процесі розвитку, при цьому О. І. Пенькова зазначає, що лише ті мотиви, які є похідними від свідомо поставленої мети, можуть надати стійкості *мотиваційній сфері* особистості [21].

*Мотиваційну сферу*, а саме мотивацію досягання успіху, співробітників банку вивчає Л. М. Карамушка. Дослідниця за результатами емпіричного дослідження виявляє статистично значущий взаємозв'язок *потребово-мотиваційної сфери* працівників банківських структур з окремими компонентами їх відданості організації [7].

Досліджує проблему професійного самоздійснення особистості О.М. Кокун у співпраці з В.В. Клименко, О.М. Корнякою та О.Р. Малхазовим. Дослідники розкривають індивідуально-типологічні варіанти самоздійснення, які, за думкою авторів, розрізняються скоріш за характеристиками *мотиваційно-потребової сфери*, установками особистості на себе та іншими особистісними властивостями, ніж віково-статевими особливостями, є результатом прагнення до особистісного росту та розвитку, що спроводжує різні форми самоздійснення. Автори констатують значний взаємозв'язок самоефективності з *мотиваційною сферою* особистості [25].

Авторський підхід до вивчення рівнів самопізнання особистості розроблено Л.О. Подкоритовою у співпраці з Г.О. Баллом та О.В. Завгородньою. Узагальнюючи думки дослідників Л.О. Подкоритова детально розглядає «внутрішньо-психічну» підструктуру особистості, куди включають або окремі психічні елементи, або підструктури чи *сфери* (в тому числі *мотиваційну*) [3].

На *мотиваційну сферу* за А. С. Борисюком безпосередньо впливає в якості потужного мотиватора вибір ідентичності особистості [19].

Губристичну мотивацію як частину *мотиваційної сфери* вивчає К.І. Фоменко. Дослідником губристична мотивація пов'язується з перехідним мотиваційно-потребовим станом, який приводить до трансформації *мотиваційної сфери* [19].



Розходження між цінністю мети та її доступністю в *мотиваційній сфері* особистості вивчає В. В. Турбан. За думкою дослідниці ці детермінанти у випадку, якщо цінності перевищують доступні конкретні цілі, призводять до морального конфлікту, а в іншому випадку, якщо доступність конкретних легких цілей є важливішою, ніж наявність цінностей, — до внутрішнього вакууму в *мотиваційній сфері* особистості [4].

Сучасну професійну підготовку майбутніх фахівців вивчає С.В. Алексеева. За думкою дослідниці під час здійснення підготовки важливо використовувати ті підходи, що актуалізують питання якісного оновлення змісту та аспектів розвитку *мотиваційної сфери* особистості [17].

Проблему *мотиваційної сфери* особистості вченого вивчає Є.В. Степура продовжуючи доробки Г.О. Балла. За думкою Є.В. Степури чільне місце в *мотиваційній сфері* науковця має посідати ідеал знаходження істини, емоційно забарвленої, та мотив пошуку правди [3].

Проблеми *мотиваційної сфери* військовослужбовця вивчає В.І. Осьодло. Дослідник зазначає, що брак здібностей за умов високої зацікавленості певною діяльністю вмикає компенсаторний механізм за рахунок розвитку *мотиваційної сфери*, тому успішність особистості у професійній діяльності, за думкою В. І. Осьодло, «визначається силою та стійкістю мотивів, їх динамікою, структурою та ієрархічністю» [16].

**Висновки.** За результатами проведеного теоретичного аналізу можемо констатувати велике розмаїття категорійних концептів особистісних сфер, які об'єднують феномени потреб, мотивів, цінностей та смислів в різному їх поєднанні між собою. Стало показовим виокремлення дослідниками з одного боку вельми різних концептів, з іншого – схожих за своїм формулюванням та змістом. З чого випливає очевидна необхідність в уважному формулюванні та описі змісту категорійних концептів сфер особистості та значення традиційних та авторських поглядів на вибір категоріальних концептів особистісних сфер в залежності від теоретичних та емпіричних цілей дослідження.

**Перспективним для подальших досліджень** є проведення контент-аналізу з метою частотного визначення вживання різних варіантів категорійних концептів, які використовуються сучасними українськими науковцями для опрацювання проблематики особистісних сфер.

### Список використаних джерел

1. Балл Г.А. Уровневые модели категориально-понятийного аппарата как методологические инструменты в персонологии // Личность и ее жизненный мир : материалы Всероссийской научно-практической конференции с международным участием, посвященной 20-летию факультета психологии ОмГУ им. Ф.М. Достоевского (Омск, 3–4 октября 2013 г.) / под ред. Л.И. Дементий. – Омск : Изд-во Ом. гос. ун-та, 2013. – С. 9–14.

2. Балл Г.А. «Отношение» в контексте двухуровневой модели категориально-понятийного аппарата психологии / Г.А. Балл. // Мир психологии. – 2011. – №4. – С. 39–53.

3. Гуманний розум: збірник статей (присвячено пам'яті Георгія Олексійовича Балла) / Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України; [наук. ред. О. В. Завгородня, В. Л. Злишков; уклад. С.О. Лукомська, О.В. Федан]. – К. : Педагогічна думка, 2017. – 329 с.

4. Досвід України та країн Європейського Союзу у вирішенні актуальних проблем психології в сучасних соціально-політичних умовах : збірник наукових статей / [За редакцією С.Д. Максименка, Л.М. Карамушки, О.В. Креденцер, Ю. Горбанюк]. – Київ-Люблін : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, Інститут Наук про Родину і Працю Соціальної Католіцького Університету Любліна Яна Павла II, 2016. – 148 с.

5. Іванова О. Ф. Особливості ціннісно-мотиваційної сфери жінок, які мають та не мають дітей / О. Ф. Іванова, Ю.В. Свиначенко. // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Психологія. – 2012. – №50. – С. 114–116.

6. Івасюта О. Б. Теоретичні аспекти концепта, символу і слова / Івасюта О. Б. // Мова і культура. – 2014. – №17, т. 4. – С. 26–33.

7. Карамушка Л. Потребностно-мотивационная сфера работников банковских структур как фактор преданности организации / Л. Карамушка, И. Андреева // Актуальные проблемы психологии, бизнеса и социальной сферы общества: теория и практика. – Рига: Балтийский институт психологии и менеджмента, 2012. – Том 8. – Часть 1. – С. 85-91.

8. Кочарян О. С. Психологічні аспекти поняття репродуктивної установки та його розуміння у зарубіжних дослідженнях / О.С. Кочарян, Ю.В. Свиначенко. // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Психологія.. – 2014. – №56. – С. 124–127.

9. Максименко С.Д. Методологія та теорія генетичних методів / С.Д. Максименко. // Психологічне консультування і психотерапія. – 2016. – №5. – С. 6–18.

10. Максименко С.Д. Основні методи дослідження особистості та категорія нужди / С.Д. Максименко. // Проблеми сучасної психології. – 2014. – №23. – С. 7–18.

11. Максименко С.Д. Психологія особистості: змістовні ознаки / С.Д. Максименко. // Наука і освіта. – 2014. – №5. – С. 45–52.

12. Мишко Н.М. Особливості розвитку мотиваційно-ціннісної сфери майбутнього психолога у процесі здобуття другої вищої освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. псих. наук : спец. 19.00.07 "Вікова та педагогічна психологія" / Мишко Н.М. – Харків, 2016. – 23 с.

13. Мишко Н.М. Шляхи формування мотиваційно-ціннісної готовності майбутнього психолога у процесі здобуття другої вищої освіти / Н.М. Мишко. // Психологія і особистість. – 2015. – №2. – С. 235–246.

14. Москаленко О.В. Розвиток ціннісно-сміслової сфери у майбутніх фахівців технічного профілю : дис. канд. псих. наук : 19.00.07 / Москаленко О.В. – Київ, 2015. – 198 с.

15. Онуфрієва Л.А. Теоретико-методологічний аналіз мотиваційно-сміслової регуляції особистісної реалізації майбутніх фахівців соціономічних професій / Л.А. Онуфрієва. // Науковий вісник

Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Психологічні науки. – 2014. – №12. – С. 140–145.

16. Оседло В.И. Субъектно-деятельностный подход в изучении мотивационных факторов личности военнослужащего / В.И. Оседло, А.П. Ковальчук. // Психология и право. – 2013. – №1. – С. 1–12.

17. Особистість в умовах кризових викликів сучасності: Матеріали методологічного семінару НАПН України (24 березня 2016 року) / За ред. академіка НАПН України С. Д. Максименка. – К., 2016. – 629 с.

18. Особистість у розвитку: психологічна теорія і практика : монографія / за ред. С.Д. Максименка, В.Л. Зливкова, С.Б. Кузікової. – Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2015. – 430 с.

19. Особистість як суб'єкт подолання кризових ситуацій : психологічна теорія і практика: монографія / за ред. С.Д. Максименка, С. Б. Кузікової, В. Л. Зливкова. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2017. – 540 с.

20. Пенькова О. І. Духовні цінності школярів як регулятор сімейної взаємодії. Проблеми загальної та педагогічної психології / Зб. наук праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України / За ред. С.Д. Максименка. Т. XIII, част. 4. – К., 2011. – С. 260-267.

21. Пенькова О.І. Психологічні аспекти моральної спрямованості особистості/ II Міжнародна науково-практична конференція «Генеza буття особистості» - К.: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2011. – Том I. – С. 293-297.

22. Психологічні закономірності розвитку духовності особистості: монографія / М.Й. Боришевський, О. В. Шевченко, Н.Д. Володарська та ін. За загальною редакцією М.Й. Боришевського. – К.: Педагогічна думка, 2011. – 200 с.

23. Психологія особистості професіонала: збірник статей / Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України; [наук. ред. Г. О. Балл, В. Л. Зливков; уклад. В. О. Медінцев, С. О. Лукомська, О. В. Федан]. – К.: Педагогічна думка, 2016. – 148 с.

24. Психолого-педагогічні основи процесу самотворення особистості: монографія / Л.З. Сердюк, Т.М. Яблонська, І.В. Данилюк, О.І. Пенькова, Н.Д. Володарська [та ін.] ; за ред. Л.З. Сердюк. – К.: Педагогічна думка, 2015. – 197 с.

25. Психофізіологічні закономірності професійного самоздійснення особистості : монографія / О. М. Кокун, В. В. Клименко, О. М. Корніяка, О.Р. Малхазов [та ін.] ; за ред. О. М. Кокуна. – К.: Педагогічна думка, 2015. – 297 с.

26. Сковрчевська Є.Л. До питання дослідження мотиваційно-сислової сфери особистості / Є.Л. Сковрчевська. // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Психологія.– 2013. – №52.– С. 47–50.

27. Сковрчевська Є.Л. Особливості взаємозв'язку мотивації досягнення успіху, учбової мотивації та професійної спрямованості студентів / Є.Л. Сковрчевська. // Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія. – 2014. – №48. – С. 217–225.

28. Скворчевська Є.Л. Особливості динаміки учбової мотивації та професійної спрямованості студентів на різних курсах навчання / Є.Л. Скворчевська. // Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія. – 2015. – №50. – С. 206–214.

29. Скворчевська Є.Л. Психологічні особливості становлення мотиваційно-смыслові сфери у студентів інженерно-педагогічних фахів / Є.Л. Скворчевська. // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. – 2013. – №38-39. – С.383–388.

30. Становлення особистісної ефективності школярів в онтогенетичному вимірі : монографія / Г.О. Балл, М.Т. Дригус, Н.І. Мусяка, І.В. Яворська-Ветрова; за ред. М. Т. Дригус. – К.: Педагогічна думка, 2015. – 161 с.

### References transliterated

1. Ball, G. A. (2013). Urovnevye modeli kategorial'no-ponjatijnogo apparata kak metodologicheskie instrumenty v personologii [Level models of the categorial-conceptual apparatus as methodological tools in personology]. Lichnost' i ee zhiznennyj mir : materialy Vserossijskoj nauchno-prakticheskoj konferencii s mezhdunarodnym uchastiem, posvjashhennoj 20-letiju fakul'teta psihologii OmGU im. F. M. Dostoevskogo (Omsk, 3–4 oktjabrja 2013 g.). Omsk : Izd-vo Om. gos. un-ta. L. I. Dementij (Ed.) — Personality and its life world: materials of the All-Russian scientific-practical conference with international participation, dedicated to the 20th anniversary of the Department of Psychology, Omsk State University. F. M. Dostoevsky (Omsk, October 3-4, 2013), 9-14 [in Russian].

2. Ball, G.A. (2011). «Otnoshenie» v kontekste dvuhurovnevoj modeli kategorial'no-ponjatijnogo apparata psihologii [«Attitude» in the context of a two-level model of the categorial-conceptual apparatus of psychology]. Mir psihologii — World of Psychology, 4, 39-53 [in Russian].

3. Zavgorodnja, O. V., Zlivkov, V. L., Lukoms'ka, S. O., & Fedan, O. V. (Eds.). (2017). Gumannij rozum: zbirnik statej (prisivjachenno pam'jati Georgija Oleksijovicha Balla) [Humane mind: a collection of articles (dedicated to the memory of George Alekseevich Ball)]. Institut psihologii' imeni G.S. Kostjuka NAPN Ukrai'ni. Kyi'v. : Pedagogichna dumka [in Ukrainian].

4. Maksymenka, S. D., Karamushky, L. M., Kredencer, O. V., & Gorbanjuk, Ju. (Eds.). (2016). Dosvid Ukrai'ny ta krai'n Jevropejs'kogo Cojuzu u vyrishenni aktual'nyh problem psihologii' v suchasnyh social'no-politychnyh umovah : zbirnyk naukovykh statej [The Experience of Ukraine and European Union Countries in Solving Actual Problems of Psychology in Contemporary Socio-Political Conditions: a Collection of Scientific Articles]. Kyi'v-Ljublin : Instytut psihologii' imeni G.S. Kostjuka NAPN Ukrai'ny, Instytut Nauk pro Rodynu i Pracju Social'nu Katolyc'kogo Universytetu Ljublina Jana Pavla II [in Ukrainian].

5. Ivanova, O. F., Svyarenko, Ju. V. (2012). Osoblyvosti cinnisno-motyvacijnoi' sfery zhynok, jaki majut' ta ne majut' ditej [Features of the value-motivational sphere of women who have and do not have children]. Visnyk Harkivs'kogo nacional'nogo universytetu imeni V. N. Karazina. Serija:

Psychologija. — Bulletin of Kharkiv National University named after V.N. Karazin. Series: Psychology, 50, 114-116 [in Ukrainian].

6. Ivasjuta, O. B. (2014). Teoretychni aspekty koncepta, symvola i slova [Theoretical aspects of the concept, symbol and word]. *Mova i kultura — Language and culture*, 17, 26-33 [in Ukrainian].

7. Karamushka, L. (2012). Psychologichni aspekty ponjattja reprodutyvnoi' ustanovy ta jogo rozuminnja u zarubiznyh doslidzhennjah [Psychological aspects of the concept of reproductive system and its understanding in foreign studies]. *Aktual'nye problemy psihologii, biznesa i social'noj sfery obshhestva: teorija i praktika*. Riga: Baltijskij institut psihologii i menedzhmenta — Actual problems of psychology, business and social sphere of society: theory and practice. - Riga: Baltic Institute of Psychology and Management, 8, 85-91[in Russian].

8. Kocharjan, O. S., Svyrenko, Ju. V. (2014). Psychologichni aspekty ponjattja reprodutyvnoi' ustanovy ta jogo rozuminnja u zarubiznyh doslidzhennjah [Psychological aspects of the concept of reproductive system and its understanding in foreign studies]. *Visnyk Harkivs'kogo nacional'nogo universytetu imeni V. N. Karazina. Serija: Psychologija. — Bulletin of Kharkiv National University named after V.N. Karazin. Series: Psychology*, 56, 124-127 [in Ukrainian].

9. Maksymenko, S. D. (2016). Metodologija ta teorija genetychnyh metodiv [Methodology and the theory of genetic methods]. *Psychologichne konsul'tuvannja i psyhoterapija — Psychological counseling and psychotherapy*, 5, 6-18 [in Ukrainian].

10. Maksymenko, S. D. (2014). Osnovni metody doslidzhennja osobystosti ta kategorija nuzhdy [The basic methods of personality research and category need]. *Problemy suchasnoi' psihologii' — Problems of modern psychology*, 23, 7-18 [in Ukrainian].

11. Maksymenko, S. D. (2014). Psychologija osobystosti: zmistovni oznaky [Psychology of personality: meaningful signs]. *Nauka i osvita — Science and education*, 5, 45-52 [in Ukrainian].

12. Myshko, N. M. (2016). Osoblyvosti rozvytku motyvacijno-cinnisnoi' sfery majbutn'ogo psykologa u procesi zdobuttja drugoi' vyshhoi' osvity [Features of the development of the motivational-value sphere of the future psychologist in the process of obtaining a second higher education] *Extended abstract of candidate's thesis*. Charkiv [in Ukrainian].

13. Myshko, N. M. (2015). Shljahy formuvannja motyvacijno-cinnisnoi' gotovnosti majbutn'ogo psykologa u procesi zdobuttja drugoi' vyshhoi' osvity [Ways of forming the motivational and valuable readiness of the future psychologist in the process of obtaining a second higher education]. *Psychologija i osobystist' — Psychology and personality*, 2, 235-246 [in Ukrainian].

14. Moskalenko, O. V. (2015). Rozvytok cinnisno-smyslovoi' sfery u majbutnih fahivciv tehnicnogo profilju [Development of value-semantic sphere for future specialists of technical profile] *Candidate's thesis*. Kiev [in Ukrainian].

15. Onufrijeva, L. A. (2014). Teoretyko-metodologichnyj analiz motyvacijno-smyslovoi' reguljacji' osobystisnoi' realizaciji' majbutnih fahivciv socionomicnyh

profesij [Theoretical and methodological analysis of the motivational-semantic regulation of personal fulfillment of future specialists of sociological professions]. Naukovyj visnyk Mykolai'vs'kogo derzhavnogo universytetu imeni V. O. Suhomlyns'kogo. Serija: Psihologichni nauky. — Scientific Herald of V. O. Sukhomlynskyi Nikolaev State University. Series: Psychological Sciences, 12, 140-145 [in Ukrainian].

16. Osedlo, V. Y. (2013). Sub#ektno-dejatel'nostnyj podhod v izuchenii motivacionnyh faktorov lichnosti voennosluzhashhego [Subjective-activity approach in studying the motivational factors of the personality of a serviceman]. Psihologija i pravo — Psychology and law, 1, 1-12 [in Russian].

17. Maksymenka, S. D. (Ed.). (2016). Osobystist' v umovah kryzovyh vykykiv suchasnosti: Materialy metodologichnogo seminaru NAPN Ukraï'ny (24 bereznja 2016 roku) [Personality in the Crisis Challenges of the Present: Materials of the Methodological Seminar of the National Academy of Sciences of Ukraine (March 24, 2016)] Kiev [in Ukrainian].

18. Maksymenka, S. D., Zlyvkova, V. L., & Kuzikovoi', S. B. (Eds.). (2015). Osobystist' u rozvytku: psihologichna teorija i praktyka : monografija [Personality in development: psychological theory and practice: monograph]. Sumy [in Ukrainian].

19. Maksymenka, S. D., Zlyvkova, V. L., & Kuzikovoi', S. B. (Eds.). (2017). Osobystist' jak sub'jekt podolannja kryzovyh situacij : psihologichna teorija i praktyka: monografija [Personality as a subject of overcoming crisis situations: psychological theory and practice: monograph]. Sumy [in Ukrainian].

20. Pen'kova, O. I. (2011). Duhovni cinnosti shkolariv jak reguljator simejnoi' vzajemodii'. Problemy zagal'noi' ta pedagogichnoi' psihologii' [Spiritual values of schoolchildren as a regulator of family interaction. Problems of general and pedagogical psychology]. Zb. nauk prac' Instytutu psihologii' im. G.S. Kostjuka NAPN Ukraï'ny. S. D. Maksymenka (Ed.) — Collected works of sciences of the Institute of Psychology them. GS Kostyuk NAUP of Ukraine, Kiev, 13, 260-267 [in Ukrainian].

21. Pen'kova, O. I. (2011). Psihologichni aspekty moral'noi' sprjamovanosti osobystosti [Psychological aspects of the moral orientation of the individual]. II Mizhnarodna naukoivo-praktyčna konferencija «Geneza buttja osobystosti» — II International Scientific and Practical Conference "Genesis of Personality". Kiev, 1, 293-297 [in Ukrainian].

22. Boryshev'skyj, M. J., Shevchenko, O. V., Volodars'ka, N. D. (2011). Psihologichni zakonimosti rozvytku duhovnosti osobystosti: monografija [Psychological regularities of the development of personality spirituality: monograph] Kiev. Pedagogical thought [in Ukrainian].

23. Ball, G. O., Zlyvkov, V. L., Mjedincev, V. O., Lukoms'ka, S. O., & Fedan. O. V. (2016). Psihologija osobystosti profesionala: zbirnyk statej [Psychology of the personality of a professional: a collection of articles]. G.S. Kostyuk Institute of Psychology of National Academy of Sciences of Ukraine. Kiev. Pedagogical thought [in Ukrainian].

24. Serdjuk, L.Z., Jablons'ka, T.M., Danyljuk, I.V., Pen'kova O.I., & Volodars'ka, N.D. (2015). Psihologo-pedagogichni osnovy procesu

самotvorennja osobystosti: monografija [Psychological-pedagogical bases of the process of self-development of personality: monograph]. Kiev. Pedagogical thought [in Ukrainian].

25. Kokun, O. M., Klymenko, V. V., Kornijaka, O. M., & Malhazov, O. R. (2015). Psyhofiziologichni zakonomirnosti profesijnogo samozdijsnennja osobystosti : monografija [Psychophysiological regularities of professional self-realization of personality: monograph]. Kiev. Pedagogical thought [in Ukrainian].

26. Skvorchevs'ka, Je. L. (2013). Do pytannja doslidzhennja motyvacijno-smyslovoi' sfery osobystosti [On the issue of studying the motivational-semantic sphere of personality]. Visnyk Harkivs'kogo nacional'nogo universytetu imeni V.N. Karazina. Serija: Psihologija. — Bulletin of Kharkiv National University named after V.N. Karazin. Series: Psychology, 52, 47-50 [in Ukrainian].

27. Skvorchevs'ka, Je. L. (2014). Osoblyvosti vzajemnoz'jazku motyvacii' dosjagnennja uspihu, uchbovoi' motyvacii' ta profesijnoi' sprjamovanosti studentiv [Features of the relationship of motivation to achieve success, academic motivation and professional orientation of students]. Visnyk Harkivs'kogo nacional'nogo pedagogichnogo universytetu imeni G. S. Skovorody. Psihologija. — Bulletin of the Kharkiv National Pedagogical University named after G.S. Skovoroda. Psychology, 48, 217-225 [in Ukrainian].

28. Skvorchevs'ka, Je. L. (2015). Osoblyvosti dynamiky uchbovoi' motyvacii' ta profesijnoi' sprjamovanosti studentiv na riznyh kursah navchannja [Features of the dynamics of educational motivation and professional orientation of students at different courses of study]. Visnyk Harkivs'kogo nacional'nogo pedagogichnogo universytetu imeni G.S. Skovorody. Psihologija. — Bulletin of the Kharkiv National Pedagogical University named after G. S. Skovoroda. Psychology, 50, 206-214 [in Ukrainian].

29. Skvorchevs'ka, Je. L. (2013). Psihologichni osoblyvosti stanovlennja motyvacijno-smyslovoi' sfery u studentiv inzhenerno-pedagogichnyh fahiv [Psychological peculiarities of formation of the motivational-semantic sphere among students of engineering and pedagogical specialties]. Problemy inzhenerno-pedagogichnoi' osvity — Problems of engineering and pedagogical education, 38, 383-388 [in Ukrainian].

30. Ball, G.O., Drygus, M.T., Musijaka, N.I., Javors'ka-Vjetrova, I.V., & Drygus, M.T. (2015). Stanovlennja osobystisnoi' efektyvnosti shkoljariv v ontogenetychnomu vymiri : monografija [Formation of personal efficiency of pupils in ontogenetic dimension: monograph]. Kiev. Pedagogical thought [in Ukrainian].

**Пронина В. А. Сферы личности как категориальные концепты в трудах современных украинских исследователей.** *Статья раскрывает многообразие научных категорийных концептов, которые используются современными украинскими исследователями для описания содержания и структуры сфер личности. Обосновывается методологический базис понимания и употребления категориальных концептов в теоретических и эмпирических научных исследованиях. Внимание уделяется именно тем сферам личности, что объединяют такие феномены как потребности,*

*мотивы, ценности и смыслы, в связи с значительно большей вариативностью категорийных концептов среди других сфер личности. Указаны некоторые исследования и взгляды авторов, в рамках которых используются категорийные концепты. Делаются выводы по выбору и применению категорийных концептов для организации и проведения научно-исследовательской работы.*

**Ключевые слова:** *личность; сфера личности; категория; концепт; потребность; мотив; ценности; смыслы.*

**Pronina V. O. Spheres of personality as categorial concepts in the works of modern Ukrainian researchers.** *The paper reveals the variety of scientific categorial concepts that are used by modern Ukrainian researchers to describe the content and structure of personality spheres. The methodological basis of understanding and using categorial concepts in theoretical and empirical scientific research is grounded. Attention is paid precisely to those spheres of personality that unite such phenomena as needs, motives, values and meanings, due to the much greater variability of categorial concepts among other spheres of the personality. The need to study the categorial and conceptual diversity of psychology for the further development of the general psychological theory and to define the theoretical foundations for the implementation of empirical studies of the phenomena of needs, motives, values and meanings, which determines the relevance of the study of the problem. Some researches and views of the authors are indicated, within the framework of which categorial concepts are used. Conclusions are drawn on the choice and application of categorial concepts for the organization and conduct of research work. According to the results of the theoretical analysis states a large variety of categorial concepts of personal spheres, which combine the phenomena of needs, motives, values and meanings in their various combinations. It is important that researchers isolate, in the one hand, very different concepts, in the other — very similar in its formulation and content. This implies the obvious need for careful formulation and description of the content of categorial concepts of the spheres of personality, depending on the theoretical and empirical research objectives.*

**Key words:** *personality; personality sphere; category; concept; need; motive; values; meanings.*